

PORTRETNO SLIKARSTVO U OSIJEKU U 19. STOLJEĆU

Podaci o likovnoj djelatnosti u Osijeku početkom 19. stoljeća su relativno oskudni. Poznato nam je malo imena slikara koji su tada boravili u gradu, a također je ostalo malo tragova njihova rada.¹ To se jednako odnosi i na slikare portreta. Postoji znatan broj portreta, u privatnom posjedu, u Galeriji likovnih umjetnosti, u Muzeju Slavonije, čiji su autori ostali nepoznati. Radili su ih ponajviše putujući slikari, koji su trbuhom za kruhom lutali od mjesta do mjesta i za jeftine novce, koliko da se prehrane i uzmognu krenuti dalje, slikali građane i njihovu djecu, radeći usput nabožne slike i druge ličilačke poslove. Taj se portretni materijal redovito ne uzdiže iznad razine zanatske djelatnosti te u najviše slučajeva i nema umjetničkih pretenzija.

Ipak, i u tom materijalu anonimnih autora nađe se po koji portret, koji zaslužuje punu pažnju, kao primjerice portret Mihajla Arna, ljekarnika u osječkoj Tvrđi, te portret njegove supruge Katarine, rođene Krachenfels, nastali oko 1820. godine, oba u fundusu Osječke galerije.² Još je vrijedniji portret Amalije Blažeković iz 1849. godine, također rad nepoznata slikara. Premda tvrdo crtan i slikan, taj portret posjeduje fini ugodaj boja, modrikaste bluze prema sivo-smeđoj pozadini i rumena inkarnata lica mlado umrle Amalije.

Među najranije datirane portrete možemo registrirati onaj »Nepoznatog mladog župnika«, rad Ivana Servusa s potpisom na portretu »Joannes Servus Essekinii 1830«. ³ Međutim, o njemu kao portretnom slikaru ne znamo gotovo ništa. Na teret sigurnijih podataka dolazimo s Jovanom Isajlovićem ml. (1803—1885), Daljcem po rođenju, za kojeg je Lazar Bogdanović, marljivi i ustrajni sakupljač podataka o Srbima slikarima u ovim krajevima, zapisao da je bio čovjek »vrlo fina ukusa« i da je bio »ljubitelj svetlih boja koje je vešto znao poredati jednu pored druge«. (Srpski Sion, god. X, br. 35 za 1900. g.) Isajlović je u raznim vremenskim razmacima radio u Osijeku, crkvene slike i portrete, a Osječka galerija posjeduje dva njegova portreta bračnog para Pavijanović iz 1838. godine, koje je radio još za vrijeme školovanja na Akademiji ujedinjenih likovnih um-

1. Dr K. Firingner: Likovna umjetnost u Osijeku u XVIII i početkom XIX stoljeća. Tkalčićev zbornik I, Zagreb 1955.

2. Portret je objavljen uz članak Franja Helfricha: Pregled povijesti farmacije u Osijeku. Medicinski vjesnik, Osijek 1975, br. 1—2, sv. 7.

3. Slika je u posjedu Povijesnog muzeja u Zagrebu. Reproducirana u katalogu izložbe: 1800—1870. Tekst kataloga i obrada Marijana Schneider. Zagreb 1973.

Oto Švajcer

Zagreb, umirov. likovni kroničar

Pensionär, der bildenden Künste und Kunstkritiker Chronist, Zagreb

jetnosti u Beču i koji još pokazuju autorovu jaku podložnost oštro omeđenoj obrisnoj liniji i konvencionalni aranžman portretnog poprsja.

Jačeg traga na području portreta ostavio je Franjo Pfalz (1811/12—1863).⁴ Može se reći da je Pfalz jedan od najmarkantnijih slikara portreta na slavonskom području tog vremena. Iako mu je portretni opus malen (svega desetak portreta), ističu se njegovi portreti oštrom opservacijom i solidnom slikarskom izvedbom. Ovaj slikar, koji potječe iz stare slikarske porodice Pfalz iz Cheba u Češkoj i čiji je otac Gottfried Pfalz također bio slikar, slikarski se školovao u Beču (Akademija ujedinjenih likovnih umjetnosti) kroz tri godine (1837—1839), gdje je u klasi prof. L. Kupelwiesera primio solidno slikarsko znanje, te ga dosljedno primjenjivao na svojim portretima. Slabiji kao slikar crkvenih kompozicija, rađenih u duhu nazarenaca, na području portreta došla je do izražaja sva njegova promatračka sposobnost ljudskog lika, lica napose i njegova moć zapažanja, koja je veoma impresivno realizirana na portretima Ivana Zanettyja i njegove supruge Magdalene, na portretu načelnika Sarvaša, na portretu opata Benešića, davši nam primjere dobrog bidermajerskog portreta.⁵ Valja još spomenuti njegov mali autoportret na kartonu, tonski rađen i gotovo jednobojan, ali kojeg resi čistoća pogleda i izvedbe. Tankoćutne prirode, što već taj mali portret pokazuje, ne baš miljenik sudbine jer se morao boriti s mnogim materijalnim poteškoćama i umrijevši siromašan, Pfalz je ličnost u osječkom portretnom slikarstvu koja zrači jasnoćom pogleda, kvalitetom slikarskog zanata i ne malom psihološkom pronicljivošću.

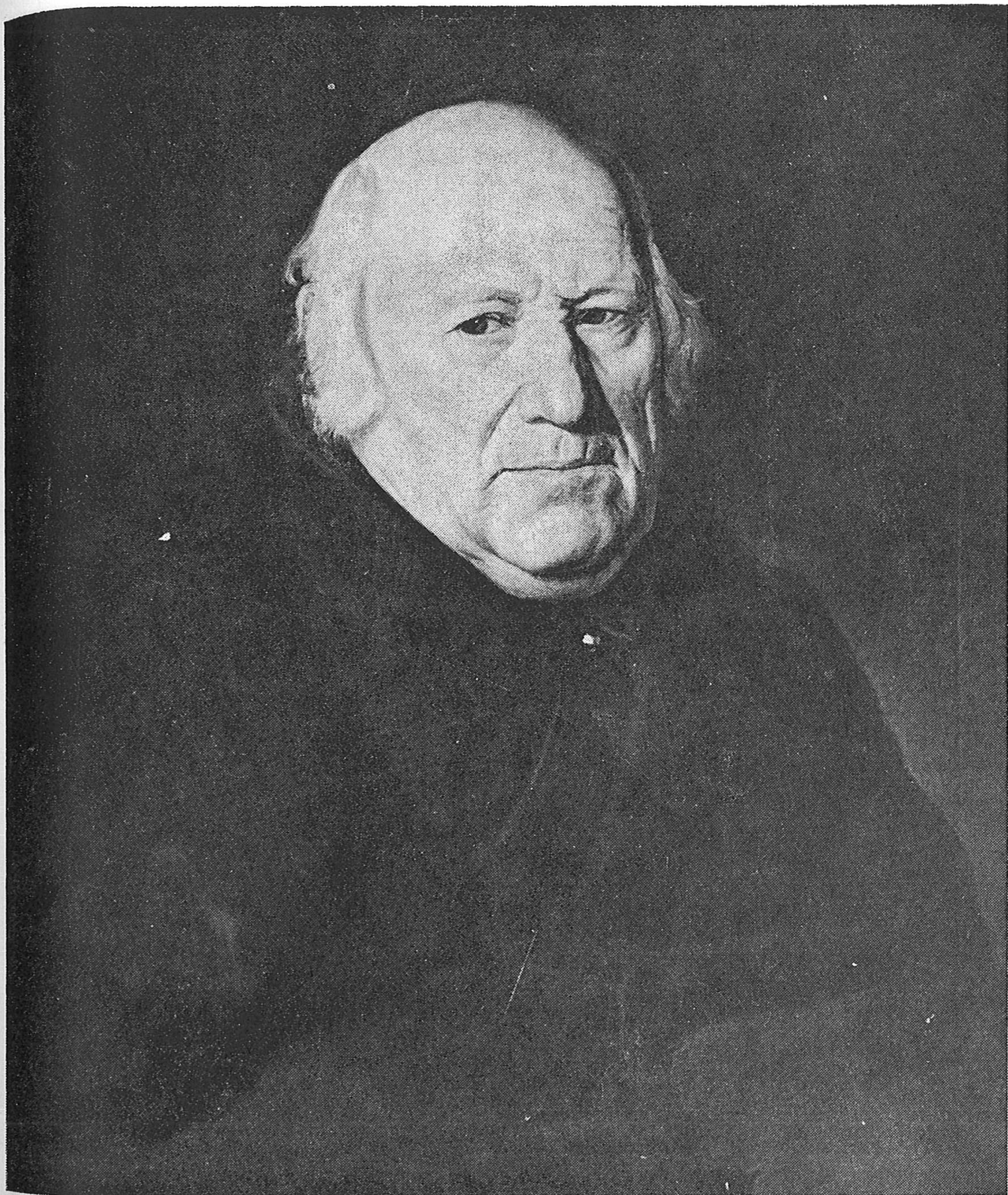
Još za Pfalzova života, tj. oko 1860. godine preselio se u Osijek i Franjo Josip Mücke (1819—1883), zajedno s kćerkom Marijanom Ludovikom (1845—1919), koja se također bavila slikarstvom. Doduše Mücke nije dugo ostao ovdje, pošto je već 1865. godine preselio u Zagreb, no bio je vrlo marljiv pa su i tragovi njegove aktivnosti vidniji, a ne treba zaboraviti, da je prije dolaska u Osijek proboravio 17 godina u Vukovaru i Đakovu. U Osijeku je nastao veći broj njegovih portreta, genre scena i slika na religiozne teme. Tako portreti Karla i Wilhelmine Mergenthaler, portret građanina i građanke, portret Mirka i Marije Reisner. Radio je i dječje portrete. Ističemo portret djece odvjetnika Rukavine⁶, zatim Alvinu

4. Vidi pod 1. Zatim Oto Švajcer: Slikar Franjo Pfalz. Radovi Instituta za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. God. I br. 1/2, str. 57—67, Zagreb 1972.

Oto Švajcer: Likovna kronika Osijeka 1930—1940. Osječki zbornik 1973/75, br. XIV—XV.

5. Iako je bečko bidermajersko slikarstvo uglavnom ograničeno na razdoblje 1815—1848. godine, ono u ovim krajevima djeluje retardirano još duboko u drugu polovinu stoljeća, ponajviše karakterom tog slikarstva, tj. realizmom promatranja i »bijegom u domaće, u udobni građanski život, sljubljuvanjem s tim uskim krugom, isticanjem malog neznatnog, dnevnog«, što je svoj osobiti biljeg našlo u portretu i genre-slikarstvu. »U tom malograđanskom bidermajerskom svijetu krije se duboka ljubav prema životu, prisna vjernost prema svakodnevici opstojanja, čija je ljepota ili bolje rečeno čije su vrijednosti prikazane realističkom, nepatetičnom i skromnom stvarnošću«. (Fritz Baumgart: Vom Klassizismus zur Romantik 1750—1832 Köln 1974). Taj duh i realistička opservacija karakteriziraju i mnoge portrete, koje razmatramo u ovom pregledu.

6. Slika je u posjedu Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu.

Slika 1. Franjo Ffalz: Portret Ivana Zanettyja

Slika 2. F. J. Mücke: Portret Sofije Schönborn-Eltz

Normann-Ehrenfels sa psom, te nadasve mali portret djevojčice u ovalu iz 1860. godine, vrlo lijep, svjež i neposredno slikan. Mücke je bio solidno školovan slikar. Uočio je na Akademiji ujedinjenih likovnih umjetnosti u Beču od 1835—1838. godine, radio je također u klasi prof. L. Kupelwiesera. Ipak, njegovi su portreti po kvalitetu različiti. Ima ih posve šablonski slikanih, bez invencije i žara, a ima ih dobrih i vrlo dobrih, na kojima se pokazuje kao vješt i dobar slikar.

Najopsežniji portretni opus ostavio nam je u naslijeđe Franjo Giffinger (1826, umro poslije 1878). Bio je to putujući slikar, gluhonijem od rođenja, no uprkos tomu slikarski školovan na bečkoj akademiji (1846—1849), gdje je prema nekim podacima bio i privatni učenik F. G. Waldmüllera.⁷ U Osijeku se pojavljuje prvi put 1866. godine i ostaje u njemu dvije godine, zatim je ovdje 1870. godine i napokon oko 1878. godine djeluje ponovno u gradu. Poslije te godine gubi se Giffingeru trag. Vjerojatno je nedugo zatim umro. Njegov portretni opus obuhvaća preko 60 slika. U samom Osijeku izradio je 22 portreta. Giffinger je u glavnom portretirao građane srednjeg staleža. Nije imao pristupa u dvorove feudalaca kao Mücke, već je u tom pogledu bio bliži Pfalzu, kojem je također srednji stalež bio naručilac portreta. U Osijeku Giffinger je portretirao poštara Šljivarčića, zatim mladog muškarca iz obitelji Woydicka, člana trgovačke obitelji Argirovića iz Doljnog grada, tj. Gligorija Argirovića, koji je kao posljednji njen član umro u Osijeku 1883. godine.⁸ Slijede portreti Adolfa Junga i Cecilije Jung rođene Pavijanović, portret nepoznatog građanina, portret Antuna i Marije Truhelka, dječji portret Jezefine i Viktora Markovića i niz drugih. Giffinger slika svoje građane i građanke u jednostavnom aranžmanu, ponajviše u poprsju en face ili 3/4 en face, s neutralnom pozadinom, u jednostavnim odijelima i sa skromnim ukrasima. Stvaran je i ozbiljan. Kvalitet slika mu oscilira od izrazito slabih do dobrih portreta. U nekoliko najboljih portreta uspio je dati ne samo vanjski lik, nego nešto i od same ličnosti portretirane osobe.

U ovu grupu portretista ubrajamo i Ivana Morettija (1843, umro nepoznato kada i gdje).⁹ Pojavio se u Osijeku krajem 1869. godine, odnosno početkom 1870. godine, kada nastupa na mjesto učitelja crtanja u Gradskoj risarskoj školi u Osijeku, poslije smrti njenog dugogodišnjeg učitelja Huga Hötendorfa. Boravio je samo kratko vrijeme u gradu, koji napušta 1873. godine, odlazi u Đakovo, no već 1874. godine se obreo u Veneciji radi nastavka slikarskog školovanja.

U Osijeku je izradio nekoliko dobrih portreta, a također je više portreta slikao u Đakovu. Od osječkih portreta spominjemo portrete bračnih parova Blau i Gillming, zatim četiri portreta iz obitelji Fischer, portret Slavke Oblak, portret gospode Petru i portret žene u balskoj haljini. Ove portrete obilježava realistička opservacija, strog crtež, stroga modelacija te ponešto suha ali zato solidna slikarska izvedba. Moretti je bio trijezan posmatrač, više zainteresiran vanjskom

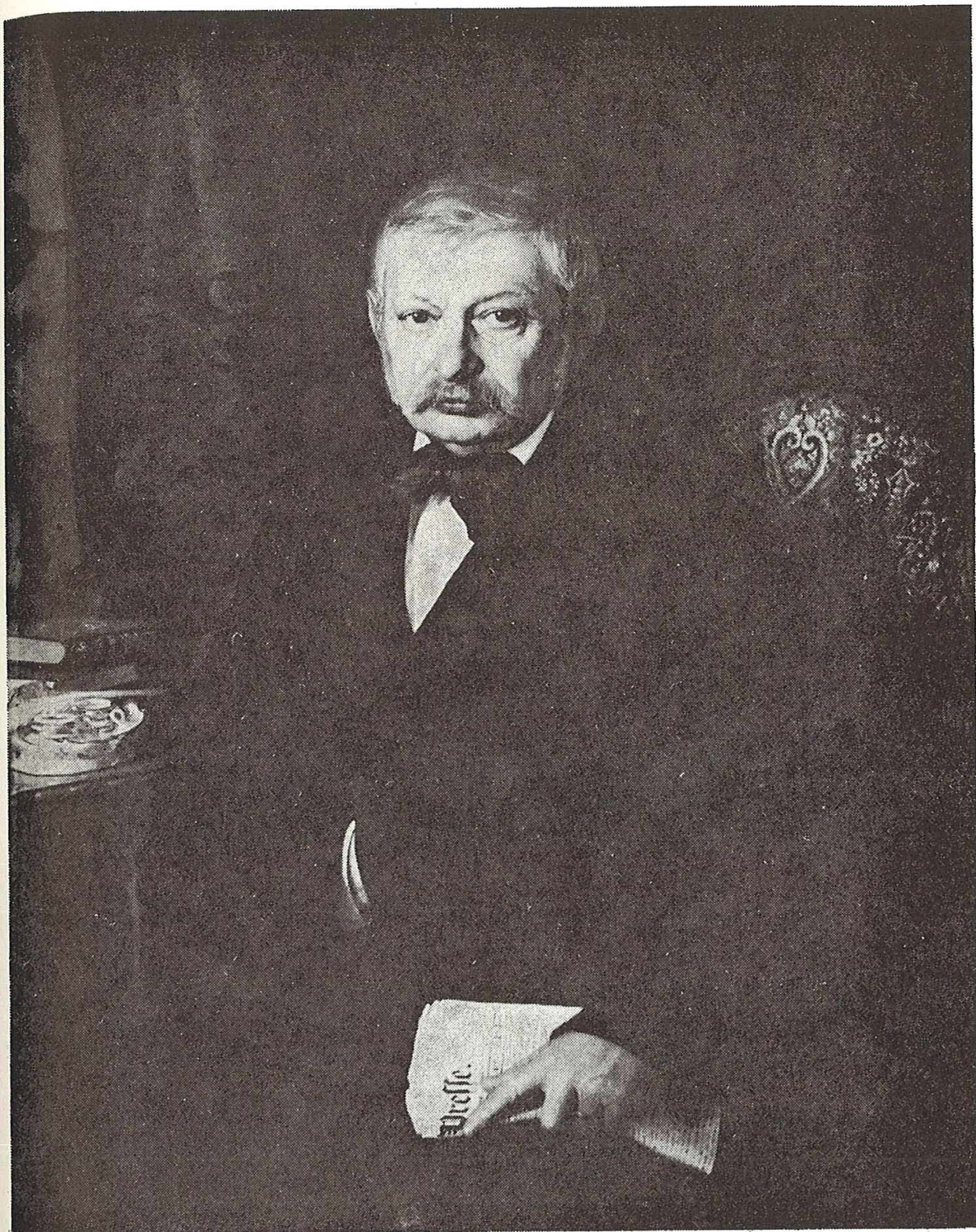
7. Katalog izložbe: Franjo Giffinger. Zagreb 1972/73. Predgovor i obrada Boris Kelemen.

8. Dr Josip Bösendorfer: Pravoslavni elemenat kao sekundarni faktor u oblikovanju građanskog staleža u Osijeku. Osječki zbornik 1848. br. II—III.

9. Oto Švajcer: Likovna kronika Osijeka 1930—1940. Osječki zbornik 1973/75, br. XIV—XV.

Slika 3. Franjo Giffinger: Portret nepoznate gospode

Slika 4. Ivan Moretti: Portret građanina

pojavom i ambijentom prikazane osobe nego njenim nutarnjim životom.¹⁰

S Giffingerom i Morettijem završava razdoblje osječkog portretnog slikarstva prošlog stoljeća. Karakterizira ga građanski portret s pretežno bidermajerskim oznakama. To razdoblje počinje sa slikarom Isajllovićem, dostiže svoj vrhunac u portretima Pfalza i Mückea i zatvara se djelima Giffingera i Morettija.

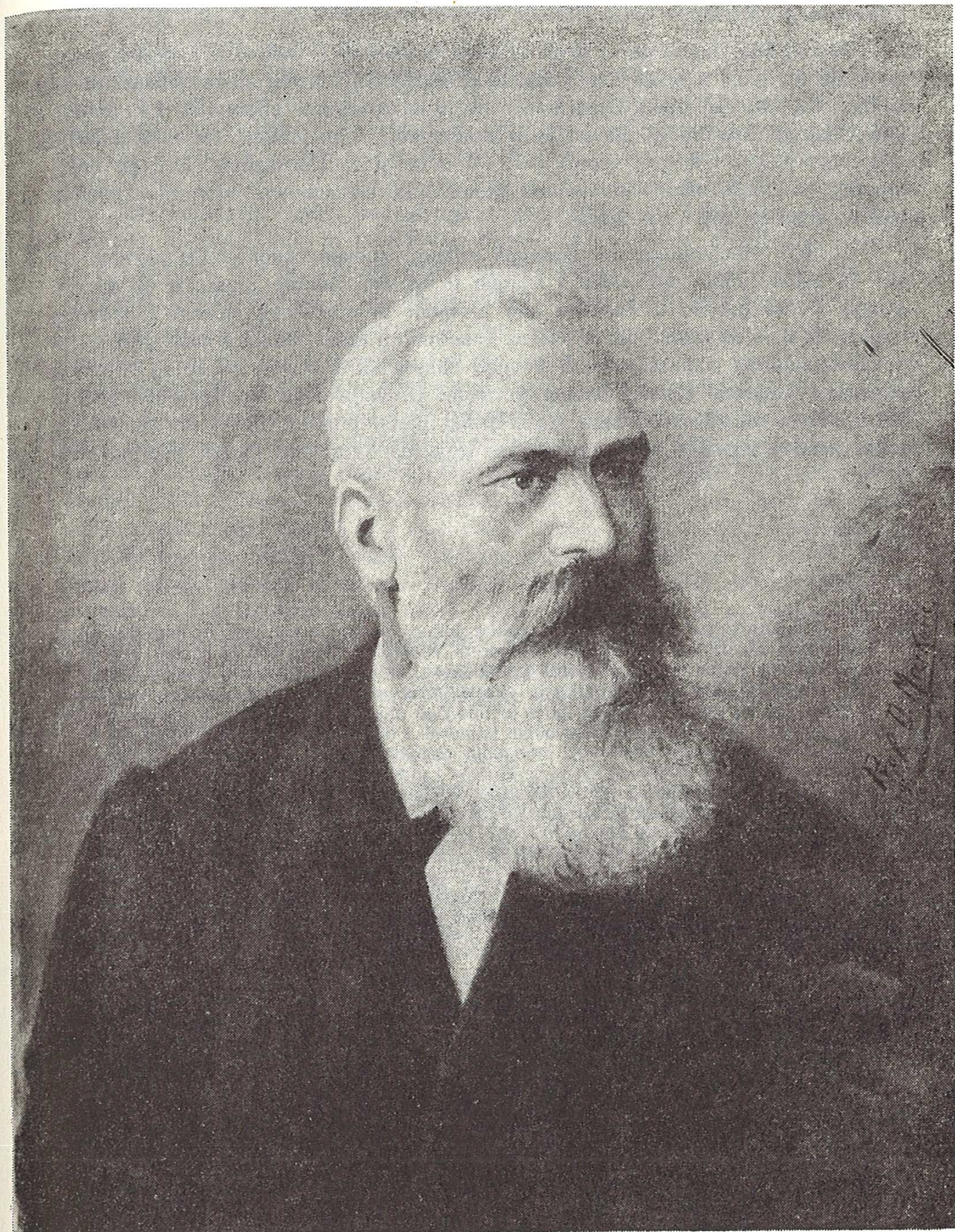
Međutim, to nije i prekid osječkog portretnog slikarstva prošlog stoljeća. Njegov kontinuitet se nastavlja, ali s manjim intenzitetom. Slijede slikari Dimetrije Marković (1853—1919), Sigmung Landsinger (1855, umro poslije 1936), Antun Aron (1858—1920), Italo Hochetlinger (1868—1923), Gvido Jeny (1875—1952).

Marković je 30 godina djelovao u Osijeku (1880—1910) kao profesor crtanja na realnoj gimnaziji i bio je animator umjetničkog života u gradu. Premda je u osječkim krugovima svojevremeno bio visoko cijenjen kao slikar i ugledna ličnost i premda je posjedovao sve potrebne kvalifikacije za svoje zvanje, a pri tome je vrlo marljivo slikao i portretirao, ipak za slikarstvo grada nije Marković značajnija figura. Portret Mata Grkovića, direktora gimnazije u Osijeku i bana Teodora Pejačevića, njegova velikog zagovornika, oba u Osječkoj galeriji, pokazuju domet osrednjeg slikara.¹¹

Sigmund Landsinger, rođen u Vukovaru, proveo je mladost u Osijeku, školovao se u Beču, Rimu i Firenci i stekao u inozemstvu glas kao sljedbenik i učenik čuvenog slikara Arnolda Böcklina, zatim kao kolekcionar i kao dobar portretist. Izlagao je nekoliko puta u Osijeku, tako 1881., 1884. i 1887. godine. Te posljednje godine portret svojeg oca Gustava, uglednog trgovca u gradu, za čiji su portret tadašnje novine javile da se odlikuje izvrsnom sličnošću. Taj portret

10. Strossmayer je vidio u Morettiju veliku nadu hrvatskog slikarstva, te se zauzeo za to da se Morettiju osigura stipendij Zemaljske vlade u Zagrebu s time da se Moretti poslije »povrati u Zagreb i pomogne u Zagrebu stvarati školu hrvatsku«. (Pismo Strossmayra Račkom od 29. 4. 1875. Korespondencija Rački-Strossmayer. Knjiga I Zagreb 1928).

11. Marković je u Osijeku prvi uredio atelje koji su posjećivali i građani, pa čak i prve ličnosti grada, a posjetio ga je i ban Teodor Pejačević, te njegova supruga Lila Pejačević. U ateljeu Marković je uz ostalo izložio i radove svojih talentiranih učenika. Gvido Jeny u svojim zapisima napominje, da je Marković kao likovni pedagog radio u duhu tradicije i prema tadanjim shvaćanjima i nije imao razumijevanja za modernija strujanja, čak im se protivio, ali, nastavlja Jeny, »kao čovjek bio je prof. Marković zbilja duša. Nije žalio brige ni truda da komu pomogne. Mnogi mu zahvaljuju svoj opstanak i napredak. Inače je bio oživljujući elemenat u gradskom društvu, poticao i aranžirao kojekakve društvene i dobrotvorne akcije«. Marković je kasnije naslikao u Osijeku portret patrijarha Đorđa Brankovića (po narudžbi dr Maksimovića) u prirodnoj veličini do koljena, portret supruge v. Wucherera, šefa generalštaba, u pastelu i još neke druge, no to je već bilo poslije 1900-te godine.

Slika 5. Dimitrije Marković: Portret Mata Grkovića

nije do nas dopro.¹²

Slično kao Landsinger i Aron izlaže u Hrvatskoj, u Osijeku i Zagrebu, samo do kraja stoljeća, a onda živeći stalno u Njemačkoj ulazi u sastav slikarstva te zemlje. No Aron je rođeni Osječanin i bio je neko vrijeme stipendist Hrv. zemaljske vlade u Zagrebu. Školovan je u Budimpešti i Münchenu. Osječka galerija posjeduje njegov »Portret glumice« i »Portret grofa Normanna«, koji ga predstavljaju u dobroj maniri minhenske škole. Slike su izvedene u tamnim bojama, tonski, sigurno, čak i rutinirano.¹³

U Italiju Hochetlengeru susrećemo slikara, doduše rođenog Osječanina, no koji je samo jedno ljeto radio i izlagao u svojem rodnom gradu, a glavni dio svojeg života proveo u Zagrebu kao profesor prostoručnog risanja i likovnog odgoja, za koje se zvanje osposobio na akademiji u Beču, radeći u klasi prof. Gripenkerla, jednog učenika nekada slavnog slikara Karla Rahla, od kojeg potonjeg posjeduje Osječka galerija brojne portrete. U Osijeku je Hochetlenger godine 1894. izradio nekoliko portreta: tako jedan dječji portret, zatim portret mlade žene, portret supruge Juliusa Pfeiffera, izdavača lista »Die Frau«, suprugu pro-

12. O. Landsingeru dao je zanimljive podatke Julius Pfeiffer, bivši izdavač lista Die Frau u Osijeku, ali oni nisu u cijelosti provjereni. Prema Pfeifferu, koji je osobno poznao Landsingera te ga kasnije posjetio u Münchenu, morao je Sigmund napustiti slikarsko školovanje u Beču radi pogoršanja ekonomskog stanja njegova oca Gustava Landsingera, te se vratiti u Osijek, gdje je upoznao slikare Aleksandra i Ludovika Seitzu, koji su tada radili freske u đakovačkoj katedrali i dopustili mu da im pomaže pri radu. Seitz otac je, prema Pfeifferu, omogućio Landsingeru da ode na daljnje slikarsko školovanje u Rim. Činjenica je, da je Gustav Landsinger dospio u materijalne poteškoće i da je Sigmund morao zatražiti stipendiju Zemaljske vlade u Zagrebu, no dobio je samo jednokratnu pripomoć od 200 forinti uz napomenu, da daljnju pripomoć više ne može dobiti. (Hist. arhiv, Osijek — sp. 6579—1880). Pfeiffer je nadalje objavio (Hrvatski list, Osijek od 5. 1. 1936) da je Landsinger 1930. g. iz zdravstvenih razloga preselio u Lugano i da je ondje još 1936. godine, u dobi od 80 godina, vršio svoj umjetnički poziv. Međutim, istraživanja u Luganu nisu to mogla potvrditi. Nije poznato gdje je i kada umro. U Njemačkoj je uživao glas dobrog portretista, te se spominjao kao Böcklinov nasljedovač, a izlagao je mnogo i s poznatim slikarom Leo Sambergerom.
13. Aron je bio stipendist Hrv. zemaljske vlade u Zagrebu za 1877/78, 1881/82, 1882/83, a studirao je na slikarskoj akademiji u Münchenu. Do 1896. g. često se pojavljivao na izložbama u Zagrebu, Osijeku, Budimpešti (Milenijska izložba — izlaže u hrvatskom paviljonu među osječkim slikarima) i u Münchenu. Novinski izvještaji iz tog razdoblja puni su hvale za njegove slike i u našem se tisku svagdje tretira kao hrvatski slikar, kao »naš mladi zemljak«, »domaći slikar iz Osieka«, hvaleći ga »što mladi umjetnik crpe predmete svojim radnjama iz života hrvatskog...«. Međutim, Strossmayeru nije bilo pravo, što je Galerija u Zagrebu 1891. g. kupila njegovu sliku »Slijepa djevojka u crkvi«, pa je to spočitnuo Račkom uz napomenu da je Aron »veliki neprijatelj našeg naroda«, našto je Rački odgovorio, da je po sudu Mašića i drugih vještaka slika lijepa i da »lijepo pristaje u Galeriju među živućimi slikarima«, a da nije znao da je Aron »našim protivnikom«. (Korespondencija Rački-Strossmayer IV Zagreb 1931). Kasnije je Aron preselio iz Münchena u Leipzig, gdje je umro 1920. godine.

fesora Dukata, a ti su portreti u novinskom tisku tada bili veoma hvaljeni.¹⁴

Ovdje treba spomenuti i Gustava Kaltneckera, također rođenog Osječanina, koji do sada još uopće nije istražen, pa stoga znamo o njemu veoma malo. Rodio se 1870. godine u Osijeku, gdje je 1889. godine položio ispit zrelosti na tamošnjoj real. gimnaziji. Njegovo se ime prvi put spominje 1896. godine u povodu milenijske izložbe u Budimpešti, izloživši ondje, u grupi osječkih slikara, jedan crtež krejonom. U fundusu Osječke galerije nalazi se njegov portret grofice Lile Pejačević, rađen veoma točno, ponešto tvrdo, bez jačeg psihološkog uživljaja. Činjenica da je portretirao osobu tako visokog društvenog položaja (Lila Pejačević bila je supruga grofa Teodora Pejačevića, bivšeg hrvatskog bana i velikog župana) govori za to, da je morao uživati dobar glas kao slikar.

Na samom završetku stoljeća, tj. 1899. godine, vrativši se sa studija u Beču, započeo je intenzivnu aktivnost u Osijeku Guido Jeny, koja je pored publicistike i likovne kritike obuhvaćala i slikarstvo. Jeny je u stvari kao slikar bio autodidakt, jer je studirao tehniku i bio profesor geometrijskog crtanja i matematike. Ipak, intenzivno je slikao, pejzaže i portrete. Spomenute 1899. godine nastali su portreti djevojčice, stare gospođe, Ota Krausa i portret žene. Ti su se portreti izgubili, ali o njihovom kvalitetu možemo suditi po tome, što je sam Jeny s njima bio zadovoljan, premda je prema sebi i svojim slikama bio vrlo kritičan. Još kao đak osječke realke i učenik Dimitrija Markovića, naslikao je portret svoga djede, sasvim tonski u tamnim bojama. Međutim, portreti nastali odmah na prijelazu u ovo stoljeće, naime 1902. i 1903. godine, a to su portreti sestara iz obitelji Tirich, pokazuju veoma smione i uspjele portretne zamisli, kako u kompoziciji, tako i u izvedbi. Osobito je uspio portret Dragice Tirich, kasnije njegove supruge, jugendstilski koncipiran, u plošnom aranžmanu, slikan velikom pomnošću i svjež u koloritu.¹⁵

14. Hochteling je bio na bečkoj akademiji od 1886—1890. g. (uz stipendij Hrv. zemaljske vlade u Zagrebu), a potom se vratio u zemlju i primio mjesto učit. pripravnika na real. gimn. u Zemunu. Godine 1894. položio je završne ispite u Beču (za učitelja risanja) i odmah zatražio premještaj u Zagreb. Čekajući rješenje navratio je preko ljeta 1894. g. u Osijek i ondje izradio spomenute portrete. Dobivši premještaj odlazi u jesen 1894. g. u Zagreb u svojstvu namj. učitelja na Kraljevskoj zem. obrtnoj školi. Iste je godine izradio u Zagrebu portret nadzornika Jelovšeka i sliku »Proljeće« (portret mlade žene). U Zagrebu se odmah uključio u umjetnički život, a i Kršnjavi ga je angažirao za rad u Društvu za umjetnost i obrt. Izlagao je također na Milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896. g. u hrv. paviljonu među osječkim slikarima. Kasnije se sve više posvetio pedagoškom radu, osobito od kako je premješten na realnu gimnaziju u Zagrebu, nastojeći oko reforme i modernizacije obuke u prostoručnm crtanju. To ga je odvelo od slikarske aktivnosti, koju međutim nikad nije posve napustio. Bio je vrstan pedagog i odgojio je niz kasnije poznatih slikara, kao Vanku, Petrovića, Šulentića i druge. Pored pedagoških tema pisao je mnogo i o ljepotama naše zemlje, a bavio se i skupljanjem kukaca, te posjedovao značajnu zbirku kukaca. Za vrijeme prvog svjetskog rata, pritisnut materijalnim teškoćama, ponovno se življe prihvatio slikanja, osobito portretiranja i slikanja pejzaža. Umro je 27. 11. 1923. g. u Zagrebu od upale pluća.

15. O Jenyjevom publicističkom radu, kao i o njegovom slikarskom opusu vidi katalog retrospektivne izložbe u Osijeku 1974. g. s predgovorima Stanislava Marijanovića i Ota Švajcera.

U rezimeu ovog kratkog pregleda možemo utvrditi da u osječkom portretnom slikarstvu prošlog stoljeća dominantnu poziciju zauzima građanski portret s pretežno bidermajerskim obilježjem. Karakterizira ga odsustvo reprezentacije. Portretirane osobe, ponajčešće iz građanskih redova, prikazane su obično u poprsju, obučene su jednostavno, da ne kažemo skromno. Ponajviše stoje pred neutralnim fondom, češće tamne nego svjetle boje. Ukrasi su im također skromni. Prstenje i sat s lančićem kod muškaraca, kod žena naušnice, ogrlice, lanac oko vrata s privjeskom, broš, narukvice, prstenje. U prikazivanju tog ukrasa i tekstilija uopće istakli su se Pfalz i Mücke. Giffinger je polagao glavni akcent na lice, na oči, a na najboljim njegovim portretima dao je nekoliko upečatljivih lica, osobito starih žena.

Kasniji razvoj portreta teče u pravcu akademskog realizma, često puta ponešto suhoparnog u izvedbi. Nov polet dao mu je Jeny u onim portretima, gdje je primjetljiva secesijska osnova, a to su mahom portreti nastali prvih godina ovog stoljeća.

U kvalitativnom pogledu osječko portretno slikarstvo sredinom prošlog stoljeća sasvim se ravnopravno nosi s istovremenim portretnim slikarstvom u Zagrebu, kako je ono reprezentirano u portretima Stroya, Karasa, Zaschea, Starka i drugih.

Oto Švajcer

DIE BILDNISMALEREI IN OSIJEK IM 19. JAHRHUNDERT

Zusammenfassung

Die Bildnismalerei in Osijek im 19. Jahrhundert steht hauptsächlich im Zeichen des Bürgerlichen Porträts. Personen aus den bürgerlichen Kreisen, Kaufleute, Beamte, Gewerbetreibende als auch deren Frauen und Kinder, erscheinen meistens auf diesen Bildnissen, die übrigens ganz biedermeierisch gehalten sind. Dies ist besonders der Fall bei den Bildern, die von den Malern des sogenannten Osijeker Malerkreises des 19. Jahrhunderts geschaffen wurden, nämlich von den Malern Franjo Pfalz, F. J. Mücke und Franjo Giffinger.

Alle diese Maler haben ihre Ausbildung an der Wiener Akademie genossen und so sind die Einflüsse dieser Schulung in ihren Werken auch bemerkbar. Im Allgemeinen handelt es sich hier um Bildnisse, bei welchen die Maler auf jegliche Repräsentation zu Gunsten eines nüchternen, realistischen Betrachtens verzichten, indem sie die dargestellten Personen grösstenteils nur als Brustbilder, vorwiegend vor einem einfachen, neutralen Hintergrund, zur Schau stellen.

Mit dem Heranrücken der jüngeren Malergeneration, Landsinger, Aron, Hochetlinger und Jeny, bekommen die Porträts eine etwas lebhaftere Farbintonation, die realistische Betrachtungsweise wird stärker durchgebildet, jedoch hauptsächlich im Sinne eines akademischen Realismus, ausgenommen Jeny, der in seinen Frühwerken unter dem Einfluss des Jugendstils steht.